

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

Mols Bjerge med kystvande

Natura 2000-område nr. 227
Habitatområde H186

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2010-2015. Mols Bjerge med kystvande
Natura 2000-område nr. 227
Habitatområde H186

Emneord:

Habitatdirektivet, Miljømålsloven, målsætninger, indsatsprogram,
Natura 2000-planer, Mols Bjerge

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen
Lyseng Allé 1
8270 Højbjerg
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljøministeriet

Sprog:

Dansk

År:

2011

ISBE nr.

978-87-7091-548-9

ISBN nr.

978-87-7091-549-6

Dato:

1. december 2011

Forsidefoto: Overdrev omkring Trehøje i Mols Bjerge.
Fotograf: Lasse Werling.

Resume:

Natura 2000-plan for Mols Bjerge med kystvande (nr. 227). Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse

Indhold

Forord	4
Natura 2000-planlægning	5
<i>Natura 2000-planen er bindende for myndighederne</i>	5
Områdebeskrivelse	6
Trusler mod områdets naturværdier	9
Igangværende pleje og genopretning	13
Tilstand og bevaringsstatus/prognose	15
<i>Vurdering af tilstand</i>	15
<i>Vurdering af bevaringsstatus/prognose</i>	19
Målsætning	21
<i>Overordnet målsætning for Natura 2000-området</i>	22
<i>Konkrete målsætninger for naturtyper og arter</i>	23
<i>Modstridende interesser</i>	24
Indsatsprogram	26
<i>Generelle retningslinjer</i>	26
<i>Konkrete retningslinjer</i>	27
<i>Forslag til virkemidler</i>	28
Sammenhæng og synergi med vandplanlægning	28
Strategisk miljøvurdering	29
Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning	
Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler	
Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver	
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen	

Foto: Claus Bjørn Larsen

Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km², hvoraf de 40 km² er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km² løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

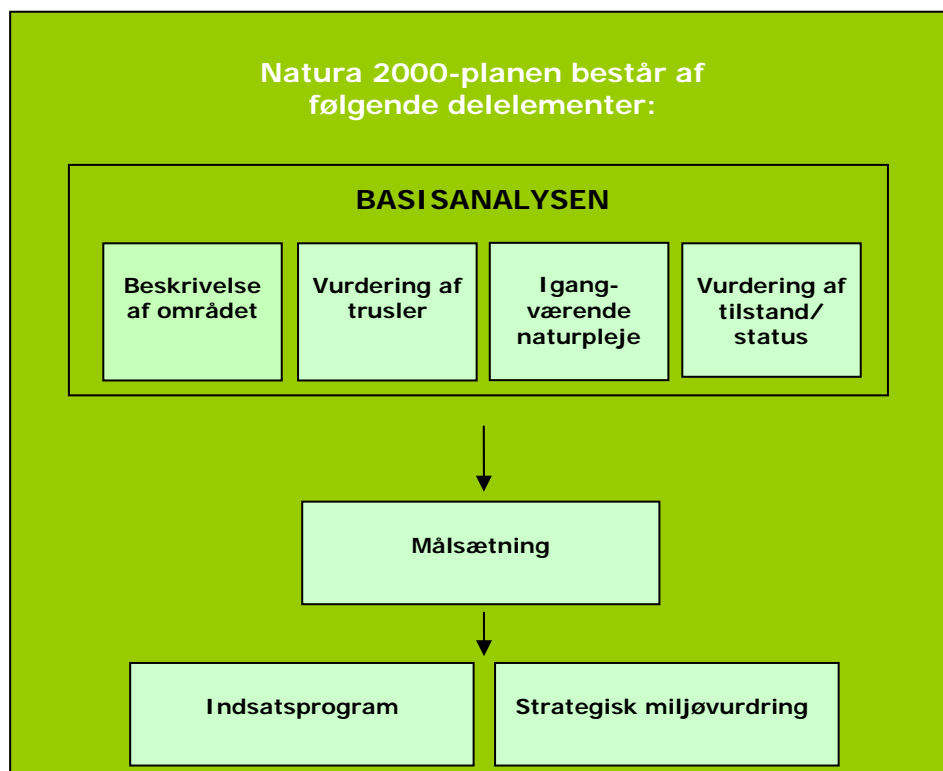
Med venlig hilsen
miljøminister Ida Auken

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (Fuglebeskyttelses- og Habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.

Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i

Natura 2000 plan

henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.r.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v. på grundlag af konsekvensvurderinger mm. Der er ikke gennemført en konsekvensvurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet der ikke i planen er taget konkret stilling forvaltningsindsatsens præcise lokalisering eller valgt forvaltningsmetoder. Der er dog i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med og nødvendig for forvaltningen af området. Evt. konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer) om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen koordineres med vandplanen for hovedvandopland Århus Bugt og Djursland og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år. De dele af Natura 2000-planen, der vedrører skovbevoksede fredskovspligtige arealer, revideres dog kun hvert 12. år.

Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 2915 ha, hvoraf 368 ha udgøres af hav. Det afgrænses som vist på bilag 1. Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H186. På Naturstyrelsens hjemmeside www.naturstyrelsen.dk samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for dette område.

Natura 2000 plan

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 186		
Naturtyper:	Sandbanke (1110) Bugt (1160) Rev (1170) Grå/grøn klit (2130) Klitthede (2140) Klitlavning (2190) Græs-indlandsklit (2330) Kransnålalge-sø (3140) Næringsrig sø (3150) Brunvandet sø (3160) Vandløb (3260) Tør hede (4030)	Enekrat (5130) Tørt kalksandsoverdrev (6120) Kalkoverdrev (6210) Surt overdrev (6230) Hængesæk (7140) Kildevæld (7220) Rigkær (7230) Bøg på mor (9110) Bøg på muld (9130) Ege-blandskov (9160) Stilkeke-krat (9190) Elle- og askeskov (91E0)
Arter:	Skæv vindelsnegl (1014) Sumpvindelsnegl (1016)	Stor vandsalamander (1166)

Figur 2. Naturtyper og arter, der udgør udpegnings-grundlaget for Natura 2000-området.

Det meget kuperede landskab med markante bakkerygge og store dødshuller i Mols Bjerger blev dannet i slutningen af sidste istid. Jordbunden er generelt sandet, udvasket og næringsfattig og domineres af græsland og skov. Egentligt agerbrug blev gradvist opgivet i den sene middelalder, og området overgik til at blive ekstensivt afgræsset - med det resultat, at der i bakkerne findes græssede overdrev og heder med meget lang græsningshistorie og stor artsrigdom. Kombineret med det efter danske forhold usædvanligt store, sammenhængende areal giver det området stor naturværdi. For ca. 100 år siden begyndte en tilplantning med nåletræsplantager. Disse plantager er nu under afvikling. Herved bliver landskabsformerne synlige, og arealet af græssede overdrev kan udvides.

Mols Bjerger er præget af sur og næringsfattig jordbund, og overdrevene tilhører derfor fortrinsvis naturtypen sure overdrev. Der er dog også islæt af planter, som normalt findes på mere kalkrig jordbund. Forklaringen er, at isen flere steder har blandet morænekalk op i jordbunden. Resultatet er, at arter med ret forskellige krav til jordbund kan findes tæt på hinanden.

Flere steder er jordbunden så sur, at vegetationen er hede med dominans af hedelyng. Denne naturtype har tidligere været mere udbredt, men lyngen er langsomt blevet afløst af græsarter. Flere steder er der glidende overgange til lysåbne, græssede egekrat, som er bevaret som oprindelig skovnatur på den magre jordbund i bakkerne mellem nåletræsplantagerne. Især større arealer med egekrat af stilkeg på Skovbjerg og mellem Strandkær og Femmøller har stor naturværdi, fordi de ligger som naturskov uden forstlig drift.

Et af de mest artsrige overdrev i Mols Bjerge er Langbjerg – velgræsset surt overdrev med store sten og spredte buske og træer. Natura 2000-området er et kerneområde for sure overdrev, idet det rummer en betydelig andel af det samlede danske areal med denne naturtype. Læge-ærenpris (til højre) er en karakteristisk art for surt overdrev. Foto: Lasse Werling og Henriette Bjerregaard.

Langs foden af bakkerne betinger udsivende kalkrigt grundvand flere steder, at der er dannet artsrige rigkær, kilder og ellemoser, og et enkelt sted findes der i et langstrakt dødishul en hængesæk af tørvemusser med halvsjældne, karakteristiske plantearter som tråd-star og den insektædende rundbladet soldug. Mod Ebeltoft Vig står havskrænten fra stenalderhavet markant dels som krattilgroet indlandsskrænt, dels som åben havskrænt, der rummer en særlig overdrevsvegetation på kalkrigt sand med bl.a. en stor bestand af den sjældne knopnellike. Kystens havskrænter og klitnaturtyper påvirkes naturligt af havet, idet der ikke er registreret kystbeskyttelse inden for habitatområdet.

Væld for foden af bakkerne i Mols Bjerge. Foto: Lasse Werling.

I området indgår endvidere den tilgrænsende, kystnære del af Ebeltoft Vig, hvor sandbundens ålegræsbevoksninger har en forholdsvis stor dybdeudbredelse, selvom dækningsgraden er gået svagt tilbage. Ud for kysten er der udviklet et ret artsrigt, fladt stenrev.

Mols Bjerge har stor rekreativ værdi i kraft af sin størrelse, sit alsidige naturindhold og sine storslåede landskabsforhold. Området har et stort besøgstal. Af de nævnte årsager blev Mols Bjerge i januar 2008 udvalgt som kernen i en af Danmarks første nationalparker.

I basisanalyserne for Natura 2000-området Mols Bjerge med kystvande findes der en mere detaljeret gennemgang af området. Se www.naturstyrelsen.dk.

Natura 2000-området ligger i Syddjurs Kommune og indenfor vandplanområderne hovedvandopland Århus Bugt og hovedvandopland Djursland. Staten ejer i alt 843 ha, hvilket udgør 29 % af Natura 2000-områdets samlede areal.

Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og

konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, at der er viden om, at påvirkningerne periodevis er forekommet i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der f.eks. reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram.

Arealreduktion/fragmentering Ved opdyrkning, gødskning, tilplantning, tilgroning og vej anlæg m.v. er de oprindeligt mere sammenhængende naturområder i Natura 2000-området blevet splittet op i mindre delområder, der har mistet forbindelsen med hinanden. Det gælder især for de mindre udbredte naturtyper som kalkoverdrev, rigkær og kildevæld, at forekomsterne er små og ligger langt fra hinanden. Men også artsrige forekomster af surt overdrev kan ligge langt fra andre forekomster af tilsvarende kvalitet.

Også arter som stor vandsalamander, sump- og skæv vindelsnegl er truet af lang afstand mellem velegnede levesteder.

Næringsstofbelastning Overslagsberegninger viser, at kvælstofbelastning fra luften udgør en trussel mod de fleste naturtyper i Natura 2000-området.

Den mest kvælstoffølsomme naturtype er hængesæk med tørvemosser og følsomme højmosearter som soldug og tranebær, her er den øvre ende af tålegrænseintervallet overskredet. Også sure overdrev, heder og klitnaturtyper er kvælstoffølsomme, her er den laveste ende af tålegrænseintervallet overskredet. For enekrat, kalkoverdrev og rigkær er den laveste ende af tålegrænseintervallet overskredet på over 25 % af arealet. For alle skovnaturtyper er den højeste ende af tålegrænseintervallet overskredet.

Næringsrigt bundslam, som er et resultat af tidligere direkte tilledning af spildevand til de tre større søer i Natura 2000-området, Agri Sø, Bogens Sø og Fuglsø, bevirker en fortsat intern belastning med fosfor. Natura 2000-områdets næringsfattige vandhuller er truet af udvaskning af næringsstoffer fra dyrkede arealer og andefodring, og dermed trues også levestederne for stor vandsalamander.

Den del af Ebeltoft Vig, som ligger inden for Natura 2000-området, er påvirket af næringsstofbelastning. Vandudskiftningen er så stor, at den lokale afstrømning af næringsstoffer fra oplandet kun i begrænset omfang påvirker vegetationssammensætningen, men den generelle næringsstofbelastningen forventes at medføre negativ påvirkning af de marine naturtyper bugt, rev og sandbanke.

De naturarealer, der grænser direkte op til dyrkede marker, er flere

Natura 2000 plan

steder udsat for randeffekt, bl.a. i form af jord- og sandflugt med næringsrigt materiale samt fordampning af ammoniak ved udspre-
ning af husdyrgødning.

*Overdrevsbakker i Mols Bjerge udsat for fragmentering og randeffekt.
Foto: Naturstyrelsen Aarhus.*

Tilgroning Selvom der er igangsæt pleje i form af rydning og græsning på mange overdrevsarealer i Mols Bjerge, er tilgroning med vedplanter og høje græsser fortsat en trussel mod de sure overdrev. Dette gælder også flere af de mest artsrige forekomster.

Tilgroningen med bl.a. problemarter som gyvel, tornblad og rød-gran er en trussel mod den lavtvoksende og lyskrævende vegetation, der er karakteristisk for de lysåbne naturtyper. Også rigkær, kildevæld og kalkoverdrev er akut truet af tilgroning, idet de har en høj andel af vegetation over 50 cm, og rigkærene har endvidere en høj krone-dækning af vedplanter. Over halvdelen af arealet med rigkær mangler pleje, og det samme gælder kalkoverdrev, mens de fleste heder er i en eller anden form for pleje (typisk rydning af vedplanter).

Andelen af bar jord er generelt for lille på de lysåbne naturtyper bortset fra tørt kalksandsoverdrev, dette kan skyldes både kvælstofbelastning og manglende drift. Hyppige pletter med bar jord til spiring af frø og succesfuld etablering af nye individer er en forudsætning for dynamik og regenerering af arter i visse naturtyper, særligt overdrevene.

Omkring Trehøje ligger flere overdrev, som før græsningen blev genoptaget var helt domineret af en tyk måtte af græsarten bølget bunke. Med genindført græsning er forholdene for de lavtvoksende, lyskrævende overdrevsarter bedret. Foto Lasse Werling.

Uhensigtsmæssig hydrologi I Mols Bjerge er der kun registreret tegn på afvanding på én rigkærsforekomst, svarende til 10 % af det samlede rigkærsareal i Natura 2000-området. På flere vandløbsstrækninger er der problemer med dårlige fysiske forhold og sandvandring på grund af tidligere regulering, og der er flere spærringer i Femmøller Å.

Utilstrækkelig beskyttelse Fiskeri med bundsløbende redskaber, hvorved der sker en fysisk ødelæggelse af den marine naturtype rev, dels ved fjernelse af bundflora og bundlevende dyr, og dels ved fjernelse af hårbund, sten og skaller, er en trussel mod denne naturtype og kan være en trussel mod den marine naturtype bugt i området. Omfanget af det aktuelle fiskeri kendes ikke. Der er endvidere en utilstrækkelig beskyttelse af skovnaturtyperne mod bl.a. konvertering til andre træarter.

Invasive arter som f.eks. selvsåede indførte nåletræsarter udgør en væsentlig del af vegetationsdækket på tør hede og surt overdrev, mens de kystnære klitarealer og strandvoldene ved Ebeltoft Vig er truet af rynket rose. På kystskrænterne med tørt kalksandsoverdrev er de invasive arter mere spredt forekommende. I stilkegekrat er der

Natura 2000 plan

registreret invasive nåletræsarter, glansbladet hæg og kæmpebjørneklo, og glansbladet hæg er desuden fundet i elle- og askeskov. Da de invasive arter alle steder forekommer med en arealandel på <1%, vurderes de ikke at udgøre et aktuelt problem, men kan blive en trussel, hvis de breder sig yderligere.

Slitage Hængesækken Langemosen påvirkes i et mindre område af slitage fra besøgende.

*Optrådt sti i den følsomme naturtype hængesæk i Langemosen sydvest for Molslaboratoriet ved Strandkær.
Foto: Henriette Bjerregaard.*

Igangværende pleje og genopretning

I overensstemmelse med plejeplanlægningen inden for Mols Bjergefredningerne er der løbende foretaget naturpleje af Syddjurs Kommune (indtil 2006 Århus Amt), og af Naturstyrelsen Kronjylland (tidl. Skov- og Naturstyrelsen, Fussingø Statsskovdistrikt).

Århus Amt havde t.o.m. 2006 udført naturpleje m.m. på 28 privatejede delarealer. Det drejede sig primært om rydning og hegnssætning med henblik på afgræsning. På en del af de statsejede overdrevarsarealer i habitatområdet foregår der græsning med "skovkvæg", som er fremavlet ved krydsning af flere forskellige malkekvægs- og kødkvægsracer. Fokus har primært været på at selektere rolige dyr, der kælver let, mens evnen til at æde vedplanter og groft plantemateriale i mindre grad har været prioriteret. Græsningen med skovkvæg suppleres nu flere steder med helårsgræsning med gutfår, og der har siden 2007 været udført forsøg med afgræsning af geder på arealer nyligt ryddet for plantage eller vedplanteopvækst. Får og geder bidrager til at standse kratvæksten på arealerne. En del af Molslaboratoriets (Naturhistorisk Museum, Aarhus Universitet) arealer har i en længere årrække været afgræsset af gallowaykvæg.

Græsningstrykket er de fleste steder relativt lavt. På disse arealer sker der fortsat en langsom tilgroning med vedplanter, og en del af arealerne er præget af store områder med en tyk måtte af uomsat førne af græsarten bølget bunke.

Sure overdrev og heder i Mols Bjerge afgræsses af både geder, heste og kreaturer. Foto Lasse Werling og Henriette Bjerregaard.

Syddjurs Kommune har i efteråret 2007 foretaget en omfattende rydning/udtynding af ene på Enebærstykket, et surt overdrev, hvor den sjældne art hylde-gøgeurt findes.

Fra 2004 til og med 2008 har overdrevene i Mols Bjerge været med i et EU-finansieret naturbeskyttelsesprojekt, LIFE-overdrev, som gennem en række konkrete initiativer har søgt at forøge arealet af overdrev. På statsejede arealer er der i løbet af de fem år afviklet knap 90 ha nåletræsplantage og etableret indhegninger med store sammen-

hængende græsningsarealer i Mols Bjerge.

*Afviklet nåletræsplantage som led i LIFE projektet "Restoration of Dry grasslands in Denmark 2004-08". Arealet er heget for efterfølgende græsning med henblik på udvikling mod surt overdrev.
Foto: Henriette Bjerregaard.*

Tilstand og bevaringsstatus/prognose

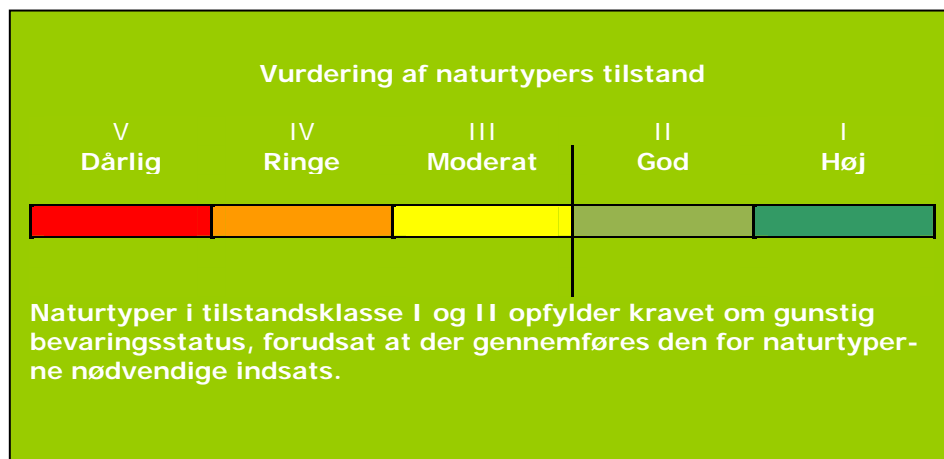
For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle *tilstand*, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

Bevaringsstatus for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

Vurdering af tilstand

Der er foretaget en vurdering af tilstanden af de 23 lysåbne naturtyper og 10 skovtyper, der er kortlagt i basisanalyserne. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 søtyper. Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 3), hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med

radius på 5 m og et strukturindeks, baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drænggrøfter m.m. For skovnaturtyperne baseres strukturindeks bl.a. på omfang af jordbearbejdning, afvandringsforhold, forekomst af invasive arter og trækronernes lagdeling i forskellige etager.

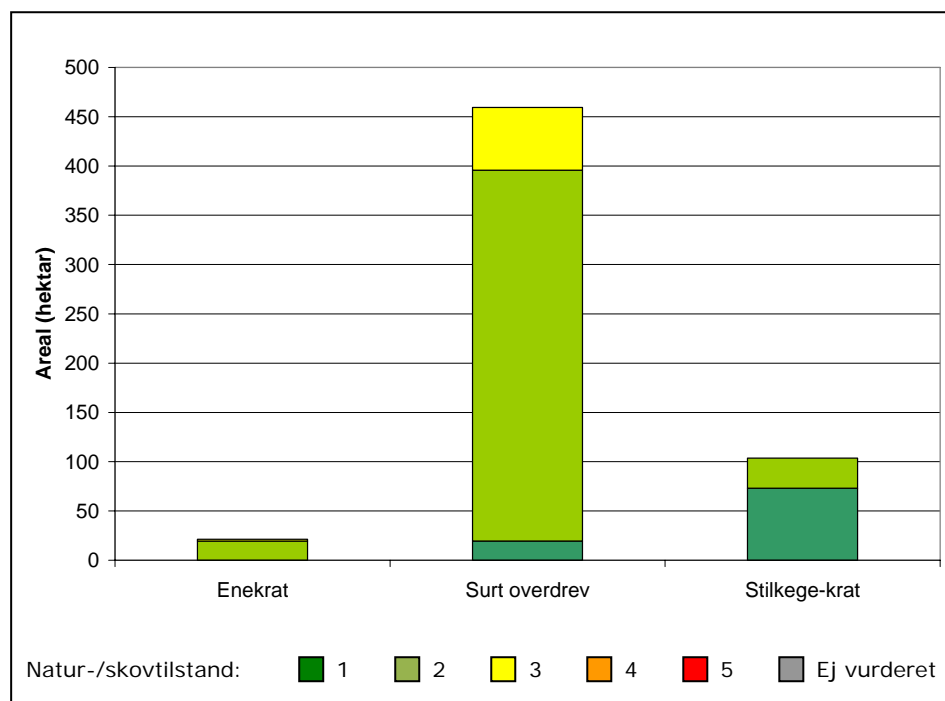

Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper.

Strukturindeks og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen til naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

I figur 4a og 4b er vist natur/skovtilstanden for Natura 2000-områdets naturtyper. Kun en mindre del af vandhullerne er tilstandsvurderet og er derfor ikke medtaget i figuren.

Natura 2000 plan

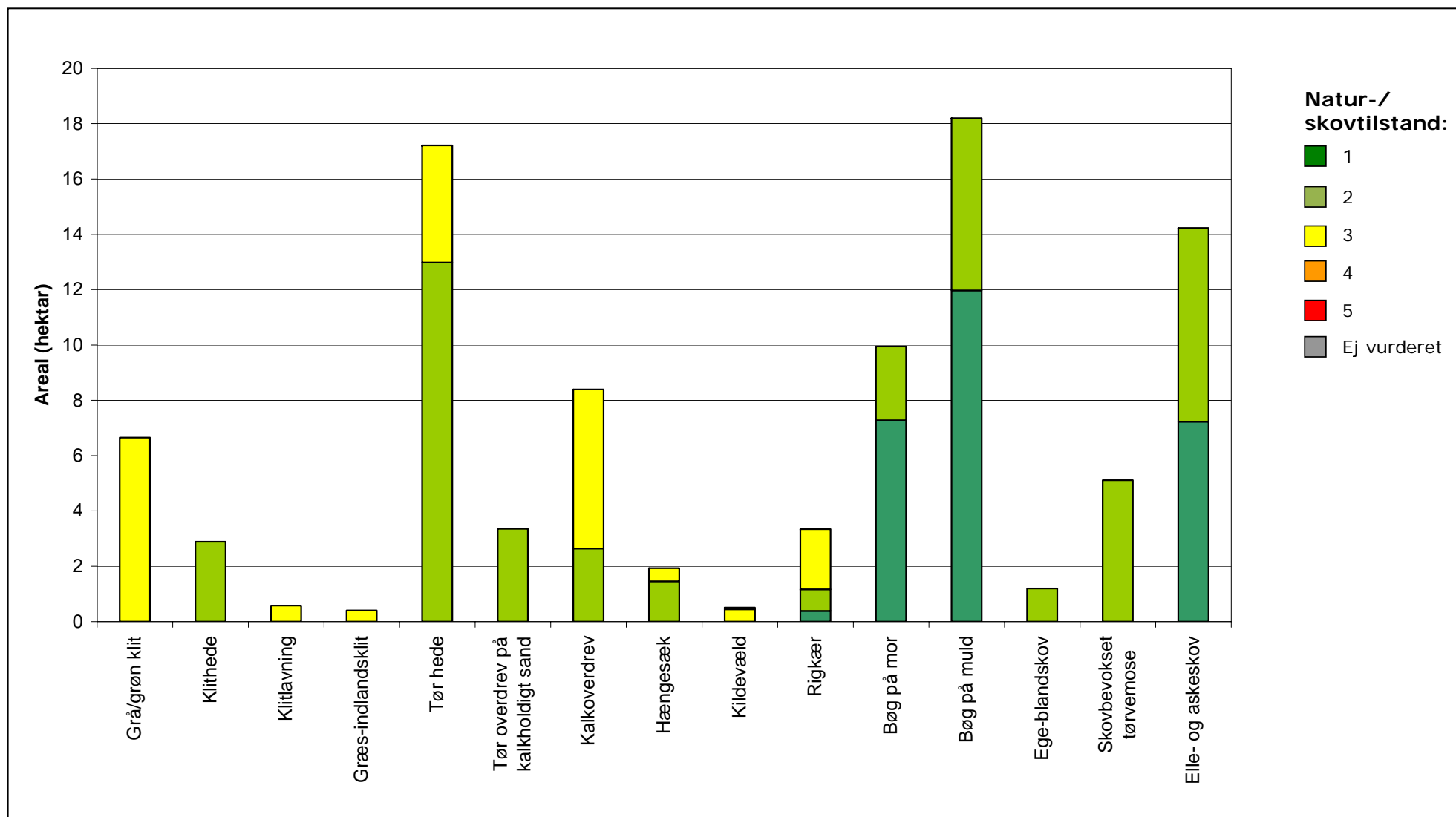

Figur 4a. Natur-/skovtilstand for de tre mest udbredte naturtyper i Mols Bjerge, surt overdrev, stilkege-krat og enekrat. I figur 4b vises de øvrige af Natura 2000-området naturtyper, som er tilstandsvurderet.

I det følgende nævnes eksempler på tilstandsvurderinger i området (se figur 4a og 4b).

Generelt set er størsteparten af de sure overdrev i god naturtilstand, men der er potentiale for forbedringer, da artstilstanden er høj (klasse I) på over 1/3 af arealet. De fleste af de mest artsrige forekomster trækkes samlet set ned i naturtilstandsklasse II på grund af en lavere strukturtilstand. Også for tørt overdrev på kalkholdigt sand (figur 4b), som alle har høj artstilstand (klasse I), trækkes den samlede vurdering ned af en mindre optimal struktur. Dette indikerer potentiale for en højere naturtilstand på disse naturtyper ved indførelse af en hensigtsmæssig drift.

Størsteparten af stilkege-krattene er i høj skovtilstand, og artstilstanden er ligeledes høj på størsteparten af arealet.

Figur 4a. Natur-/skovtilstand for de af Natura 2000-områdets naturtyper, som er tilstandsvurderet, bortset fra sure overdrev, enkrat og stilkege-krat, der på grund af deres store areal er vist i en særskilt figur, fig. 4a.

Natura 2000 plan

For klithede og tør hede er både arts- og strukturtilstand god på størstedelen af arealet, og den samlede naturtilstand bliver dermed også god (klasse II).

Kalkoverdrevene har alle en god strukturtilstand (klasse II), men på 2/3 af arealet er artsklassen kun moderat (klasse III) på grund af forarmet vegetation. Som det ses af figur 3, resulterer dette i, at naturtilstanden samlet set bedømmes til moderat på disse 2/3 af arealet. I dette tilfælde er det artsklassen, der trækker den samlede vurdering ned. Også kildevældenes naturtilstand trækkes ned af en forarmet vegetation, selvom strukturen er god på næsten 80 % af arealet.

Rigkærene fordeler sig på to grupper: 40 % artsrige rigkær med høj artstilstand (klasse I og II) og 60 % mere artsfattige med moderat – ringe artstilstand (klasse III og IV). Primært på grund af tilgroning trækker strukturen dog den samlede vurdering af naturtilstanden ned, så kun 12 % af de artsrige forekomster kommer ud med høj naturtilstand (klasse I). Blandt de rigkær, der er vurderet til at have moderat naturtilstand (klasse III), er der både artsrige rigkær truet af tilgroning (strukturen trækker ned) og mindre artsrige rigkær uden tilgroning (strukturen trækker op).

Det ses af figurene, at over halvdelen af arealet med skovnaturtyper er i høj skovtilstand (klasse I), og at alle skovnaturtyperne i området har en gunstig tilstand. Den gode skovtilstand bunder i både en høj artstilstand, men især en høj strukturtilstand, idet 2/3 af arealerne er i strukturklasse I.

I alt 17 af områdets over 30 små søer/vandhuller er kortlagt og tilstandsvurderet, heraf er 9 vandhuller af typen næringsrig sø og 3 brunvandede søer i god-høj naturtilstand. Ét vandhul er af typen strandsø, mens de øvrige ikke tilhører en af habitatdirektivets sønaturtyper.

Se kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000-området på www.naturstyrelsen.dk under "Se på kort".

Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for en række lysåbne naturtyper, marine naturtyper, større søer, vandløb samt fugle og andre arter.

Vurdering af bevaringsstatus/prognose

Miljømålsloven og skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (figur 5).

Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Habitatdirektivets definition af gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås inden for hver af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtyper og arters udvikling.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters natur/skovtilstand og aktuelle trusler og inddeles i *gunstig* eller *ugunstig prognose*. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m.

Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne *vurderet gunstig*, *vurderet ugunstig* og *ukendt prognose*.

I Natura 2000-området er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for:

- *Tørt kalksandsoverdrev er vurderet til at have gunstig beva-*

ringsstatus.

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- *De marine naturtyper sandbanke, bugt og rev samt søtyperne næringsrig sø og brunvandet sø på grund af næringsstofbelastning.*
- *Klitnaturtyper på grund af overskridelse af den laveste ende af tålegrænseintervallet for luftbåren kvælstofbelastning, tilgroning og invasive arter.*
- *Strandvold med flerårig vegetation og kildevæld på grund af tilgroning og invasive arter.*
- *Kalkoverdrev og rigkær på grund af overskridelse af den laveste ende af tålegrænseintervallet for luftbåren kvælstofbelastning, tilgroning og fragmentering.*
- *Tør hede, enekrat, surt overdrev samt alle skovnaturtyper på grund af overskridelse af den laveste ende af tålegrænseintervallet for luftbåren kvælstofbelastning.*
- *Kransnålalgesø og hængesæk samt alle skovnaturtyper på grund af overskridelse af den højeste ende af tålegrænseintervallet for luftbåren kvælstofbelastning.*
- *Stor vandsalamander på grund af mangel på egnede ynglevandhuller.*
- *Vandløb med vandplanter på grund af sandvandring og dårlige fysiske forhold samt spærringer*

Prognosen er ukendt for:

- *Arterne sump-vindelsnegl og skæv vindelsnegl.*
- *Kransnålalgesø, da naturtypen ikke er endeligt kortlagt og tilstandsvurderet.*

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal endvidere fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter

- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden.

Såvel overordnet målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i Naturstyrelsen 2009: "Retningslinjer for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram".

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

- *Det overordnede mål for området er:
At sikre eller genskabe meget store sammenhængende arealer i det kuperede landskab i Mols Bjerge med sure overdrev og stilkege-krat i dynamisk mosaik med tør hede og enekrat. En væsentlig andel af arealet med sure overdrev er i høj naturtilstand, mens resten som minimum er i god naturtilstand.*

Natura 2000-områdets forekomster af øvrige truede naturtyper prioriteres ligeledes højt, det gælder i særlig grad det tørre kalksandsoverdrev på kystskrænterne ved Fuglsø, men også kalkoverdrev og rigkær.

Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

Baggrund for den overordnede målsætning

Det er et særligt nationalt ansvar at sikre den truede naturtype surt overdrev og skovnaturtypen stilkege-krat i Natura 2000-området Mols Bjerge med kystvande, da området indeholder over 5 % af det samlede areal af disse naturtyper inden for den nationale del af den kontinentale biogeografiske region. Derudover rummer Natura 2000-området en meget vigtig forekomst af den truede naturtype tørt kalksandsoverdrev, der har en stor bestand af den sjældne, karakteristiske art knopnellike.

Naturtyperne tørre heder, kalkoverdrev og rigkær er ligeledes truet i Danmark, primært på grund af udbredt driftsophør, næringsstofbelastning og uhensigtsmæssig hydrologi. Området vurderes at indeholde et særdeles stort potentiale for øgning af naturtilstanden og for

udvidelse af arealet af disse naturtyper.

Opret kobjælde findes blandt andet på de sure overdrev omkring Trehøje. Arten er karakteristisk for langvarigt græssede overdrev. Foto Lasse Werling.

Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger, som fastlægger de langsigtede mål for naturtyper og arter i Natura 2000 området Mols Bjerge med kystvande:

- *Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus.*
- *For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose, skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.*
- *For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose, skal udviklingen i deres natur/skovtilstand være i fremgang, således at der opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil. Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. Navnlig for skovnaturtyperne kan der være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til arealmålet.*
- *For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for skæv vindelsnegl, sump-vindelsnegl og stor vandsalamander stabiliseres eller øges, således at der er*

grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder.

- *Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes til tilstandsklasse I og skal søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *Arealet med sure overdrev søges udvidet med min. 50 % (til samlet i størrelsesordenen 700-750 ha), så det udgør store, sammenhængende arealer, og arealet med rigkær søges som minimum fordoblet (til samlet i størrelsesordenen 5-6 ha) hvor de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *Velegnede ynglevandhuller for stor vandsalamander målsættes højt og plejes i overensstemmelse med bedst kendte viden om artens krav til vandhullerne.*
- *For bestandene af sump-vindelsnegl og skæv vindelsnegl er målsætningen, at arealet af potentielle levesteder sikres og søges udvidet med i størrelsesordenen ca. 2 ha.*

Målsætningerne for de enkelte naturtyper og arter er vist i bilag 2.

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Flere af de tilstedeværende naturtyper vil ved naturlig succession udvikle sig hen mod andre, beskyttede naturtyper eller mod en naturtilstand, der ikke er omfattet af habitatdirektivet eller af naturbeskyttelsesloven. Naturtyperne kan kun opretholdes på bekostning af andre naturmæssige interesser. Ved hensigtsmæssig ekstensiv drift af naturtyperne vil naturtilstanden normalt kunne fastholdes, eller naturtypernes areal kan opretholdes i en dynamisk mosaik med stor strukturel variation.

I Mols Bjerge er følgende naturtypekonflikter relevante:

Stilkege- og enekrat kan ved begrænset eller ingen drift brede sig på klitheder, tørre heder og sure overdrev og reducere disse naturtypers udbredelse. Gamle enekrat kan overvokses og skygges væk af stilkege-krat, som igen kan udvikle sig til en anden skovnaturtype, f.eks. bøg på mor.

Vindbeskyttede søer og vandhuller kan ved naturlig tilgroning langsomt udvikle hængesæk i randen og senere helt dækkende den oprindelige vandflade.

Både hængesæk og rigkær kan uden drift ved tilgroning udvikle sig til skovbevokset tørvemose. Rigkær og kildevæld kan også udvikle sig til elle- og askeskov.

Surt overdrev og enekrat ved Tinghulen kan ved yderligere tilgroning udvikle sig til stilkegekrat. Foto: Lasse Werling.

Generelt skal naturtyperne i Mols Bjerge ikke søges udvidet på bekostning af hinanden, men på bekostning af arealer, der ikke rummer habitatnaturtyper.

Ved afvejning af de modstridende naturinteresser skal man bl.a. opprioritere de naturtyper, der er prioriteret af EU: klithede, surt overdrev, kildevæld, skovbevokset tørvemose og elle- og askeskov. Skovbevokset tørvemose kan dog nedprioriteres i forhold til hængesæk, jf. en udmelding fra EU-kommissionen. I Mols Bjerge skal kildevæld, som i dag er lysåbne, bevares som lysåbne, men ikke søges udvidet på bekostning af ældre veludviklet elle- og askeskov.

Desuden skal der tages hensyn til naturtyper, der er levested for strengt beskyttede arter (bilag IV-arter) som markfirben og stor vandsalamander.

Det betyder, at markfirbenets levevilkår ikke må forringes ved udvikling fra tør hede til surt overdrev med en mere sluttet græstørv og fra hede/overdrev til ene-/stilkege-krat eller skov. Desuden skal der tilstræbes en drift eller pleje, der skaber sure overdrev med strukturel variation med både åbent sand, dværgbuske og krat, mens ensidig naturpleje, der primært skaber store strukturelt ensformige og græsdominerede arealer skal begrænses.

Hvis vandhuller med ynglebestand af stor vandsalamander gror til med hængesæk, prioriteres hængesæksnaturen, og der må foretages en udvidelse af levested for stor vandsalamander andre steder med spredningsmulighed til eksisterende levesteder.

Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3.

Indsatsprogrammet, der bygger på de 4 sigtelinjer, beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredskovspligtige arealer dog frem til 2021).

Indsatsprogrammet består af en række **generelle retningslinjer**, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Indsatsprogrammet består desuden af en række **konkrete retningslinjer**, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Tiltag prioriteres og konkretiseres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

Generelle retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

- 1.1 *Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den*

øvrige tilførsel af næringsstoffer til naturtyperne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring. For marine naturtyper, søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanlægningen.

- 1.2 *Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi i naturtyperne klitlavning, hængesæk, kildevæld og rigkær samt på levesteder for skæv og sump-vindelsnegl. Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe en mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi.*
- 1.3 *De lysåbne terrestriske naturtyper skal sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje, eventuel uhensigtsmæssig slitage skal forebygges. Vandløb med vandplanter sikres gode fysiske og kemiske forhold samt kontinuitet. Denne indsats sikres via vandplanlægningen. Skovnaturtyperne skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift i skovnaturtyper (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtigelsen, primært på arealer, som i forvejen i en længere periode har haft minimal eller ingen hugst.*
- 1.4 *Der sikres velegnede levesteder for stor vandsalamander samt skæv og sump-vindelsnegl.*
- 1.5 *Invasive arter som rynket rose, indførte nåletræsarter, glansbladet hæg og kæmpebjørneklo samt problemarter som gyvel bekæmpes vha. bedst kendte metode og deres spredning til naturtyperne forebygges.*
- 1.6 *For de marine naturtyper skal det sikres, at projekter og aktiviteter ikke skader lokaliteten.*

Konkrete retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

- 2.1 *Arealet med sure overdrev, kildevæld og rigkær søges udvidet og sammenkædet, se pkt. 4.*
- 2.2 *Potentielle ynglevandhuller for stor vandsalamander plejes, og der etableres eller sikres klynger med et passende antal nye ynglevandhuller i tilknytning til kendte levesteder.*

Indsatser efter sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

- 3.1 *Skovnaturtyper sikres. Der kan dog være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.*

- 3.2 *Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, sikres mod ødelæggelse.*
- 3.3 *Der sikres beskyttelse mod ødelæggelse af rev.*

Indsatser efter sigtelinje 4. Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

- 4.1 *Arealet med sure overdrev søges øget med ca. 40-50 ha (til samlet i størrelsesordenen 500-550 ha) og rigkær med ca. 2 ha (til samlet i størrelsesordenen 4-5 ha) i forhold til det kortlagte areal. Arealudvidelserne foretages så vidt muligt i tilknytning til forekomster med høj artstilstand (artsklasse I).*
- 4.2 *Sure overdrev, kalkoverdrev eller rigkær, der længe har været uden drift, eller som er påvirket af næringsstoffer, sikres en hensigtsmæssig drift og pleje.*
- 4.3 *Problemarter som gyvel og tornblad bekæmpes på tørt kalksandsoverdrev, surt overdrev og kalkoverdrev så vidt muligt og vha. bedst kendte metode.*

Invasive arter og problemarter udgør et betydeligt problem i Natura 2000-området, da de udkonkurrerer den lysåbne vegetation på overdrev, heder og i klitter. Her ses kraftig vækst af rynket rose i klitterne ud til Ebeltoft Vig og dominans af gyvel på surt overdrev i Mols Bjerge. Foto: Henriette Bjerregaard og Århus Amt.

Forslag til mulige virkemidler

Kommunalbestyrelserne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og foretager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammenhæng og synergi med vandplanlægning

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanlægningen. Ifølge

Natura 2000 plan

Vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanlægningens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbedringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanlægningen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatser forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand.

Der er gode muligheder for at opnå andre synergieffekter mellem de 2 planer, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanlægningen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

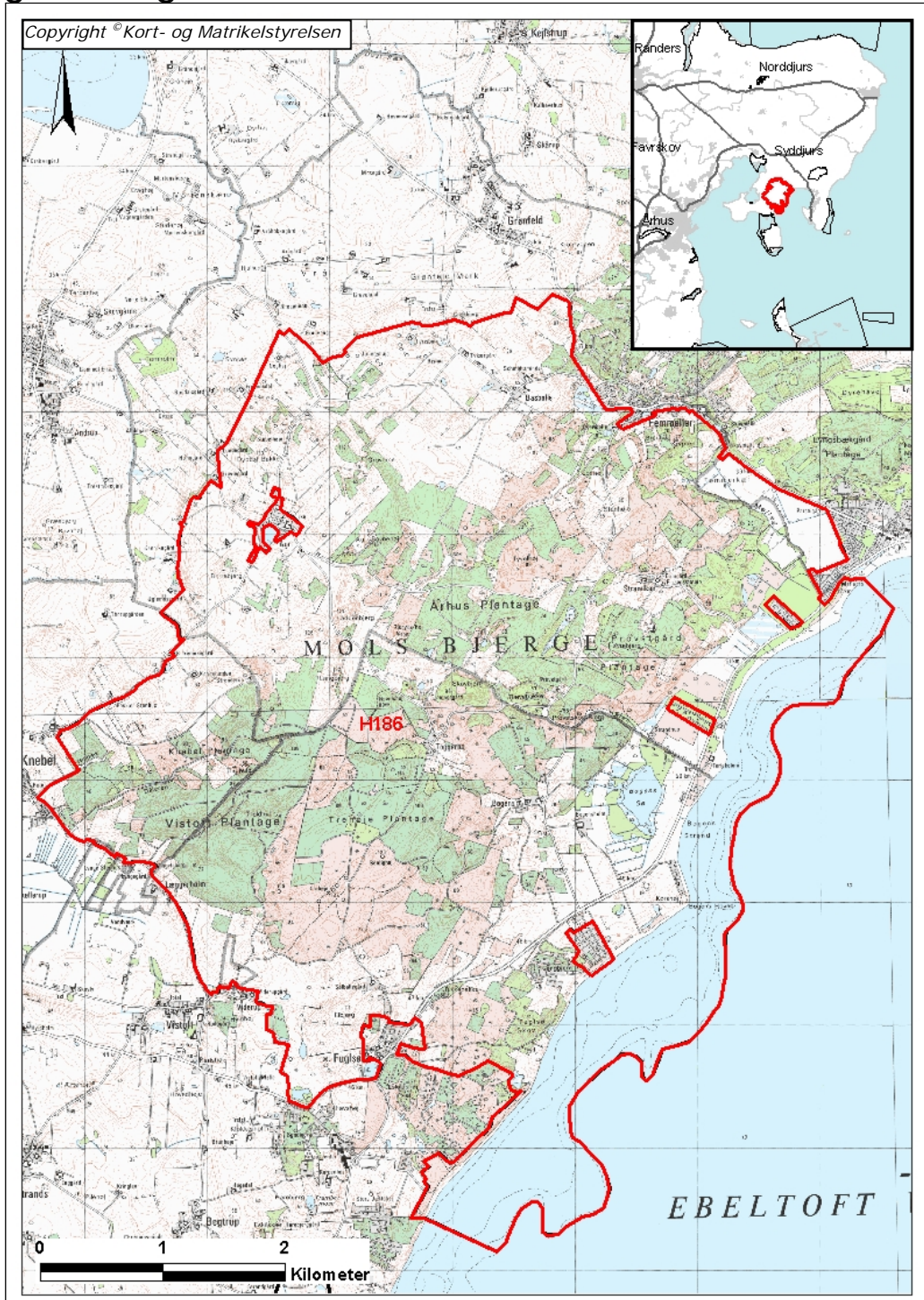
Planlagt indsats efter vandplanlægningen, der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand-og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt være afdækket i forbindelse med vedtagelse af vandplanen.

Strategisk miljøvurdering

I medfør af Bekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 227

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-området består af habitat-område H186 (rød afgrænsning). Andre Natura 2000-områder er vist med sort afgrænsning på oversigtskortet.

Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i [Bilag 2](#) - opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det på gældende Natura 2000-område.

Se www.naturstyrelsen.dk – under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Bilaget indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen. De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni – december 2007. Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes er siden udvidet.

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødskning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal,

Natura 2000 plan

foringes de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter. Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats

og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betydning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sortterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinsskala for naturtilstanden i 18 lysåbne naturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for de 10 skovnaturtyper og for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen

Miljørapport for N 227 Mols Bjerge med kystvande

- kan læses på Naturstyrelsen hjemmeside, se www.naturstyrelsen.dk under opslag om plan for dette Natura 2000-område

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk